

Universitat de Lleida

GUIA DOCENT **ART CATALÀ**

Coordinació: SOLE MARTI, ESTHER

Any acadèmic 2023-24

Informació general de l'assignatura

Denominació	ART CATALÀ					
Codi	100039					
Semestre d'impartició	1R Q(SEMESTRE) AVALUACIÓ CONTINUADA					
Caràcter	Grau/Màster	Curs	Caràcter	Modalitat		
	Grau en Història de l'Art i Gestió del Patrimoni Artístic	3	OPTATIVA	Presencial		
	Grau en Història de l'Art i Gestió del Patrimoni Artístic	4	OBLIGATÒRIA	Presencial		
Nombre de crèdits assignatura (ECTS)	6					
Tipus d'activitat, crèdits i grups	Tipus d'activitat	PRAULA		TEORIA		
	Nombre de crèdits	2		4		
	Nombre de grups	1		1		
Coordinació	SOLE MARTI, ESTHER					
Departament/s	GEOGRAFIA, HISTÒRIA I HISTÒRIA DE L'ART					
Distribució càrrega docent entre la classe presencial i el treball autònom de l'estudiant	60 hores presencials 90 hores no presencials					
Informació important sobre tractament de dades	Consulteu aquest enllaç per a més informació.					
Idioma/es d'impartició	Català					
Distribució de crèdits	4 crèdits teòrics 2 crèdits pràctics 1 crèdit equival a 25 hores de treball de l'estudiant. Total: 150 hores (6 crèdits).					

Professor/a (s/es)	Adreça electrònica professor/a (s/es)	Crèdits impartits pel professorat	Horari de tutoria/lloc
SOLE MARTI, ESTHER	esther.sole@udl.cat	3	Concerteu cita per correu electrònic.
VELASCO GONZALEZ, ALBERTO	alberto.velasco@udl.cat	3	Concerteu cita per correu electrònic.

Objectius acadèmics de l'assignatura

OG: Objectiu general

OE: Objectiu específic

OG1: Realitzar un recorregut general per les produccions artístiques esdevingudes a Catalunya des de la prehistòria fins les segones avantguardes.

- OE1.1.: Conèixer algunes de les manifestacions artístiques més significatives del territori català.
- OE1.2.: Conèixer i dominar els recursos i les eines necessàries per identificar, contextualitzar i posar en valor qualsevol producció artística significativa de Catalunya.
- OE1.3.: Fomentar el coneixement del patrimoni artístic més immediat.
- OE1.4.: Transmetre i comunicar amb rigor el valor del patrimoni artístic.

OG2: Conèixer les tipologies formals i tècniques més comuns del conjunt de la història de l'art a Catalunya, així com els llenguatges a través dels quals es manifesten.

- OE2.1.: Experimentar en primera persona la diversitat tipològica, formal i tècnica de les manifestacions artístiques i copsar-ne les seves particularitats.
- OE2.2.: Comprendre i situar en l'espai i el temps els canvis que s'esdevenen en les diverses tipologies artístiques.

OG3: Consolidar el domini de les tecnologies de la informació i la comunicació.

- OE3.1.: Familiaritzar-se amb les iniciatives vinculades al coneixement lliure, la seva filosofia i les seves possibilitats pel que fa a l'adquisició de coneixements d'història de l'art com en la seva difusió en l'àmbit acadèmic i divulgatiu.
- OE3.2.: Adquirir expertesa i perfeccionar la destresa en l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació per a l'elaboració d'estrategies i materials d'aprofitament turístic del patrimoni artístic.

Competències

Competències bàsiques

- CB4: Poder transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat
- CB5: Saber desenvolupar aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per a emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia

Competències generals

- CG5: Ser competent en el maneig de bibliografia i eines de cerca de recursos bibliogràfics generals, incloent

el seu accés en línia

- CG6: Planificar i gestionar el temps per a la presa de decisions i desenvolupament de tasques individuals i en entorns de treball en equip.
- CG8: Reconèixer i tenir sensibilitat vers la promoció dels Drets Humans i els valors propis d'una cultura de pau i de valors democràtics
- CG9: Reconèixer els principis i implicacions de l'ètica professional

Competències específiques

- CE2: Desenvolupar habilitats instrumentals aplicades a la Història de l'art
- CE5: Identificar i reconèixer les diverses visions diacròniques (regional i global) dels fenòmens artístics territorials, així com les relacions entre centre i perifèria
- CE6: Adquirir un coneixement sistemàtic i integrat del fet artístic: diversos llenguatges, procediments i tècniques de producció artística al llarg de la història, així com la teoria i pensament estètic
- CE7: Identificar, distingir i avaluar o valorar les principals fonts literàries i documentals de la Història de l'Art
- CE9: Identificar, distingir i avaluar o valorar les problemàtiques actuals de la conservació, criteris de restauració o gestió del patrimoni històricoartístic i cultural
- CE10: Identificar i reconèixer la consciència crítica del patrimoni i la seva valoració a la societat actual

Competències transversals

- CT3: Adquirir capacitació en l'ús de les noves tecnologies i tecnologies de la informació i la comunicació

Resultats d'aprenentatge

- Comentar, analitzar i interpretar les manifestacions artístiques, autors i/o obres més significatives de l'art de Catalunya
- Adquirir un coneixement especialitzat i interdisciplinari de les característiques, les funcions i les línies bàsiques d'evolució de l'art català, relacionant sempre l'obra d'art amb el context social, econòmic, polític, ideològic i individual en el que es va gestar
- Descriure les principals aportacions de l'art català a la cultura europea i al conjunt de la península ibèrica

Continguts fonamentals de l'assignatura

1. Manifestacions artístiques d'època preromana i romana a Catalunya
2. Art a Catalunya en temps de la tardoantiguitat
3. Art romànic català
4. L'art gòtic català
5. Les arts a Catalunya durant els segles XVI i XVII
6. Art a Catalunya al segle XVIII
7. La intensificació de la modernitat
8. Art a la Catalunya del segle XX

Eixos metodològics de l'assignatura

L'assignatura es fonamenta en una combinació d'activitats de diversa tipologia, que seran presencials a l'aula, no presencials i eventualment a distància. La llengua vehicular de l'assignatura serà el català, per bé que es deixa a criteri de l'alumnat la selecció de la llengua vehicular de les activitats, els treballs i l'avaluació, que podran realitzar-se en qualsevol de les llengües oficials de la Universitat de Lleida.

A les sessions presencials a l'aula es realitzarà –essencialment– un recorregut per la història de l'art a Catalunya a través d'una tria de les obres o els autors més destacats de cada període o moviment, des de la prehistòria fins a

les segones avantguardes. A partir d'exemples concrets d'elevat valor referencial es coneixeran els protagonistes i els trets definitoris de l'estètica de cada període artístic i, quan s'escaigui, aquests exemples serviran per aprofundir en particularitats d'altres disciplines i llenguatges que també resultin d'interès per comprendre i valorar de manera general les manifestacions artístiques esdevingudes a Catalunya al llarg de la història. Hi ha la possibilitat que part d'aquestes sessions se celebren a distància, en un format que combinarà sessions síncrones i asíncrones, sempre a través de les eines habilitades al Campus Virtual.

Aquestes sessions es combinaran amb diverses sessions de caràcter pràctic, que poden incloure visites a diversos indrets i equipaments d'interès històric i artístic, així com exercicis orientats a l'adquisició i millora de competències pròpies de l'assignatura, com són la discussió de textos o activitats de consolidació i transferència de coneixement sobre la matèria. Paral·lelament, des d'aquesta assignatura es participarà en un seminari (taller de metodologia) sobre el que es facilitaran tots els detalls a l'inici del curs.

Finalment, es contempla la realització d'un treball escrit. El seguiment i la coordinació d'aquesta activitat es realitzaran a través del Campus Virtual, on es facilitaran totes les instruccions i ajudes necessàries.

El calendari de celebració de visites, seminaris i altres activitats, així com de dates d'entrega i exàmens estarà disponible al Campus Virtual.

Activitat	Descripció	Objectius a avaluar	Hores presencials	Hores no presencials
Classe magistral	Sessions presencials i a distància, si s'escau	OG1, OG2	30	0
Seminaris	Taller de metodologia	OE1.3., OE2.1., OG3.2.	15	10
Visites	Visites i exercicis de consolidació, crítica i anàlisi	OE1.1., OE1.2., OE1.3., OE1.4., OE2.1., OE2.2., OE3.2.	6	5
Treball	Treball monogràfic	OE3.1., OE3.2.	3	30
Treball autònom	Preparació i estudi individual dels continguts de la matèria	OG1, OG2, OG3	0	45
Tutories	Tutories discrecionals, presencials o en línia	-	2	0
Examen	Proves escrites	OG1, OG2	4	0
TOTAL	-	.	60	90

IMPORTANT TUTORIES: cal concertar cita prèvia amb els professors.

Pla de desenvolupament de l'assignatura

Sessions presencials a l'aula:

Dimecres d'11:00 a 15:00

Activitats pràctiques, visites i seminaris:

Les visites i activitats pròpies de l'assignatura s'anunciaran durant les primeres setmanes lectives. Les dates s'incorporaran al calendari del Campus Virtual

Es donarà la informació pertinent sobre el seminari (taller de metodologia) a l'inici del curs.

Els exercicis vinculats a visites o seminaris que calgui realitzar a través del Campus Virtual s'hauran

d'entregar, com a molt tard, deu dies naturals després de la seva celebració. La data d'entrega s'indicarà oportunament al calendari del Campus Virtual

Examen:

Es preveu la realització de dues proves escrites. La primera s'anunciarà oportunament i la data s'indicarà al calendari del Campus Virtual; la data de la segona és la que consta als calendaris oficials d'avaluació publicats a la pàgina web el grau

Treball:

Tota la informació, coordinació i seguiment es farà a través del Campus Virtual

Els terminis i les entregues també seran publicats al calendari del Campus Virtual

Sistema d'avaluació

L'avaluació és continuada i té cinc facetes, clarament vinculades a la metodologia docent:

Sessions presencials, tant a l'aula com eventualment a distància: es valorarà la preparació i la participació activa. L'assistència no és un requisit obligatori.

Visites: es valorarà la preparació i la participació activa a les visites, així com l'entrega d'un exercici vinculat a aquestes. L'assistència no és un requisit obligatori.

Seminari (taller de metodologia): es valorarà a partir del lliurament d'un exercici vinculat a les sessions. L'assistència és un requisit obligatori.

Treball: es valorarà la selecció i la gestió de la bibliografia, així com la qualitat dels continguts i el seu aparell crític en la data acordada com a data d'entrega. A més, es tindran en consideració l'estil de les contribucions realitzades –essent preferible un treball progressiu i dilatat en el temps, acompanyat d'interaccions amb tercers– durant l'elaboració del treball. Els criteris d'avaluació estaran disponibles a la pàgina corresponent del Campus Virtual.

Avaluacions: es preveu la realització de dues proves escrites, que alliberen matèria i no seran recuperables. Les proves consistiran essencialment en la contextualització i comentari d'obres presentades durant les sessions presencials, així com en qüestionaris sobre assumptes generals o de context treballats a les sessions presencials. Les proves poden incloure el desenvolupament de temes d'especial interès tractats també durant les sessions presencials, així com qüestions tractades a les visites i als seminaris.

En cas de frau acadèmic o càpia espontània, s'aplicarà el que estableix la Normativa de l'avaluació i la qualificació de la docència en els graus i màsters de la UdL.

L'avaluació és continuada. L'estudiant o l'estudianta que es vulgui acollir a l'avaluació alternativa haurà de presentar un contracte de treball o justificar, mitjançant un escrit dirigit al deganat, les raons que li impossibiliten fer l'avaluació continua en un termini de cinc (5) dies des del començament del quadrimestre. Per més informació, envieu un correu electrònic a lletres.secretariacentre@udl.cat o adreceu-vos a la Secretaria Acadèmica de la Facultat de Lletres. L'avaluació alternativa consistirà en un treball escrit (a acordar durant les sessions de tutoria) i una única prova escrita de validació de competències i coneixements que es realitzarà el dia i en l'horari establert al calendari d'avaluació del grau per a la prova final de l'avaluació ordinària. Aquesta prova està sotmesa a la normativa d'avaluació als efectes de recuperació (proveis iguals o superiors al 30%) i revisió. Aquesta prova única, així com la de recuperació, tindran lloc el dia estipulat als calendaris d'exàmens publicats a la pàgina web del grau.

Per a superar l'assignatura serà necessari obtenir un mínim de 5 punts a la nota final.

Avaluació ordinària

Bloc	Activitat	Mecanisme d'avaluació	Percentatge d'avaluació
1	Sessions presencials	Assistència, preparació i participació activa	10
2	Seminaris	Taller de metodologia. Vegeu els criteris d'avaluació als enunciats corresponents del Campus Virtual Visites: preparació, participació activa i/o eventual realització d'exercicis al respecte.	15
3	Visites	Vegeu els criteris d'avaluació als enunciats corresponents del Campus Virtual Vegeu criteris d'avaluació a l'enunciat corresponent del Campus Virtual	10
4	Treball	l'enunciat corresponent del Campus Virtual	25
5	Examen	Prova escrita, temes 1-4	20
6	Examen	Prova escrita, temes 5-8	20
-	TOTAL	-	100

Avaluació alternativa

Activitat	Mecanisme d'avaluació	Percentatge d'avaluació
Treball (a acordar durant les sessions de tutoria)	Vegeu criteris d'avaluació a l'enunciat corresponent del Campus Virtual	50
Examen	Una única prova escrita	50
TOTAL	-	100

Bibliografia i recursos d'informació

Manifestacions artístiques en temps prehistòrics, art d'època antiga i art de l'antiguitat tardana

ALONSO, Natàlia (et al), Arbeca: la fortalesa dels Vilars (Barcelona: Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2010)

ARCE, Javier (ed.), Cencelles: el monumento tardorromano. Iconografía y arquitectura (Roma: L'Erma di Bretschneider, 2002)

ARQUILUÉ, Xavier, "Arquitectura oficial", *Fòrum* 12 (2006), p. 41-53

BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, Julia, "La via sepulchralis de la plaza vila de Madrid. Un ejemplo del ritual funerario durante el alto imperio en la necrópolis occidental de Barcino", *Quarhis* 3 (2007, època II), p. 6-57

CASAS, Sandra, et al, "Els temples de l'oppidum d'Ullastret. Aportacions al seu coneixement", a MERCADAL FRNÁNDEZ, Oriol (coord.) *Món ibèric als Països Catalans. XIII Col·loqui internacional d'arqueologia de Puigcerdà* (2005), vol 2, p. 989-1002

CASTANYER, Pere, SANTOS, Marta, TREMOLEDA, Joaquim, "Els resultats de les recents intervencions arqueològiques a Empúries: els nous espais de necròpolis de l'àrea sud", *Tribuna d'arqueologia* (2012-2013), p. 121-140

DUPRÉ RAVENTÓS, Xavier, "Edificis d'espectacles", *Fòrum* 12 (2006), p. 55-72

FERRAN, Domènec, *Ecclesiae Egarenses: Les esglésies de Sant Pere de Terrassa* (Barcelona: Lunwerg, 2009)

GARCIA LLINARES, M. GEMMA, et al, "L'edifici funerari de Sant Miquel", *Terme. Revista d'història* 30 (2015), p. 75-100

GARCIA RUBERT, David, *Ulldecona. Abrics de l'Ermita. Guies del Museu d'Arqueologia de Catalunya* (S.l.: Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2005)

HAUSCHILD, Theodor, SCHLUNK, Helmut, "La vil·la romana i el mausoleu constantinià de Centcelles", *Fòrum* 5 (1986), p. 3-16

LÓPEZ, Joan B., MOYA, Andreu, ESCALA, Òscar, NIETO, Ariadna, "La cita tumularia amb esteles esculpides dels Reguers de Seró (Artesa de Segre, Lleida): una aportació insòlita dins de l'art megalític peninsular i europeu", *Tribuna d'arqueologia* (2008-2009), p. 87-125

MARTÍN VIELBA, Òscar, ROVIRA SORIANO, Jordi, Arquitectura i urbanisme de la part alta de Tarraco en època republicana i imperial: gènesi, disseny i construcció (Tarragona: Reial Societat Arqueològica Tarragonense, 2009)

PANOSA DOMINGO, M. Isabel, RODÀ DE LLANZA, Isabel, UNTERMANN, Jürgen, "Les inscripcions ibèriques i llatines del Cogul (les Garrigues, Lleida)", *Revista d'Arqueologia de Ponent* 24 (2014), p. 27-40

TARRATS BOU, Francesc, REMOLÀ VALLVERDÚ, Josep Anton, SÁNCHEZ GIL DE MONTES, Jacinto, "La vil·la romana dels Munts (Altafulla, Tarragonès) i Tarraco", *Tribuna d'Arqueologia* (2006-2007), p. 213-228

TARRÚS GALTER, Josep, "El megalitisme de l'Alt Empordà (Girona): els constructors de dòlmens entre el neolític mitjà i el calcolític a l'Albera, Serra de Roda i Cap de Creus", *Cota Zero* 18 (2003), p. 36-54

TARRÚS GALTER, Josep, "Els constructors de megàlits a Catalunya: cistes i dòlmens entre els mil·lennis V-III cal aC", *Cota Zero* 18 (2003), p. 54-75

VIÑALS, Ramon, ALONSO, Anna, SARRI ELISA, "Noves dades sobre el conjunt rupestre de la Roca dels Moros",

Romànic i gòtic

- J. ADELL et al., *La catedral de la Seu d'Urgell*, Barcelona, Angle Editorial, 2000.
- R. ALCOY, *El retaule de Santa Anna del castell reial de Mallorca i els seus mestres. Dels Bassa a Destorrents (1345-1348)*, Palma, J. J. Olañeta editor, 2000.
- R. ALCOY, M. MIRET, *Joan Mates*, Vic, Ed. Ausa, 1998.
- V. ALMUNI, *La catedral de Tortosa als segles del gòtic*, Benicarló, Onada, 2007, 2 vols.
- Art Català: estat de la qüestió*, Barcelona, Diputació de Barcelona, Caixa de Catalunya, 1984.
- L'Art Català*, Barcelona, Aymà, 1955-1958, 2 vols.
- Art de Catalunya*, Barcelona, L'Izard, 16 vols.
- L'Art Gòtic a Catalunya*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 2003-2009, 10 vols.
- Bartolomé Bermejo*, Madrid, Museo Nacional del Prado, 2018.
- X. BARRAL, *L'art preromànic català*, Barcelona, Edicions 62, 1981.
- X. BARRAL, *Les catedrals de Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, 1994.
- X. BARRAL, *Vidrieras medievals de Cataluña*, Barcelona, Lunwerg, 2000.
- P. BESERAN, *Jordi de Deu i l'italianisme en l'escultura catalana del segle XIV*, Tarragona, Diputació de Tarragona, 2003.
- J. CAMON AZNAR, *Pintura medieval española*, (Summa Artis, vol. XXII), Madrid, Espasa Calpe, 1966.
- Cataluña*, Madrid, Ed. Encuentro, 1987 (col. España Gótica).
- Catalunya Romànica*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1974-1999, 27 vols.
- A. CIRICI, *L'arquitectura catalana*, Palma de Mallorca, 1955.
- A. CIRICI, *Arquitectura gòtica catalana*, Barcelona, Lumen, 1973.
- A. CIRICI, *L'art gòtic català, segles XV-XVI*, Barcelona, Edicions 62, 1979.
- A. CIRICI, *El arte catalán*, Madrid, Alianza Editorial, 1988.
- La catedral de Girona*, Barcelona, Lunwerg, 2002.
- N. de DALMASES, *Orfebrería catalana medieval: Barcelona 1300-1500*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1992, 2 vols.
- A. DURAN I SANPERE; J. AINAUD DE LASARTE, *Escultura gótica (Ars Hispaniae, vol. VIII)*, Madrid, Plus Ultra, 1956.
- A. DURAN I SANPERE, *Els retaules de pedra*, Barcelona, Alpha, 1932, 2 vols.
- M. DURLIAT, *L'art català*, Barcelona, Juventud, 1967.
- F. ESPAÑOL, *Guillem Seguer de Montblanc: un mestre trecentista escultor, pintor i arquitecte*, Montblanc, Consell Comarcal de la Conca de Barberà, 1994.
- F. ESPAÑOL, *El escultor Bartomeu de Robio y Lleida. Eco de la plástica toscana en Catalunya*, Lleida, Universitat de Lleida, 1995.
- F. ESPAÑOL, *El gòtic català*, Barcelona, Fundació Caixa de Manresa, Angle Editorial, 2002.

ART CATALÀ 2023-24

- F. ESPAÑOL; J. YARZA, *El romànic català*, Barcelona, Fundació Caixa de Manresa, Angle Editorial, 2007.
- Façana gòtica del palau de la Generalitat de Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1999.
- P. FREIXAS, *L'art gòtic a Girona*, segles XIII i XV, Girona, 1983.
- J. FUGUET, *Arquitectura dels templers a Catalunya*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1995.
- M. GUARDIA; C. MANCHO (ed.), *Les fonts de la pintura romànica*, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2008.
- M. GUARDIA; I. LORÉS, *El Pirineu romànic vist per Josep Gudiol i Emili Gandia*, Lleida, Garsineu, 2013.
- J. GUDIOL, *Pintura gòtica*, (Ars Hispaniae, vol. IX), Madrid, Plus Ultra, 1955.
- J. GUDIOL; S. ALCOLEA, *Pintura gòtica catalana*, Barcelona, Polígrafa, 1986.
- Història de l'art Català*, Barcelona, Edicions 62, 1983-2007, 11 vols.
- Jaume Huguet. 500 anys*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1993.
- E. JUNYENT, *L'arquitectura religiosa a Catalunya abans del romànic*, Barcelona, 1983.
- E. JUNYENT, *L'arqueologia a Catalunya*, Barcelona, Destino, 1989.
- E. JUNYENT, *Cataluña*, Madrid, Ed. Encuentro, 1980, 2 vols.
- I. LORÉS, *El Claustre romànic de Sant Pere de Rodes: de la memòria a les restes conservades: una hipòtesi sobre la seva composició escultòrica*, Lleida, Universitat de Lleida, 1994.
- I. LORÉS, *El Monestir de Sant Pere de Rodes*, Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona, 2002.
- F. MARÉS, *Las tumbas reales de Poblet*, Barcelona, 1952.
- M. MELERO, *La pintura sobre tabla del gótico lineal: frontales, laterales de altar y retablos en el reino de Mallorca y los condados catalanes*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, 2005.
- J. MOLINA, *Jaume Huguet*, Madrid, Historia 16, 1992.
- J. MOLINA, *Arte, devoción y poder en la pintura tardogótica catalana*, Murcia, Universidad de Murcia, 1999.
- La pintura gòtica hispanoflamenca. Bartolomé Bermejo i la seva època*, Barcelona, MNAC, Museo de Bellas Artes de Bilbao, 2003.
- J. PLANAS, *El esplendor del gótico catalán: la miniatura a comienzos del siglo XV*, Lleida, Universitat de Lleida, 1998.
- Ch. R. POST, *A History of Spanish Painting*, Cambridge, 1930-1966, 14 vols.
- I. PUIG, *Jaume Ferrer II, pintor de la Paeria de Lleida*, Lleida, Ajuntament de Lleida, Pagès Editors, 2005.
- E. RIU et al., *La capella de Santa Àgata del palau reial major de Barcelona*, Barcelona, 1999.
- La Seu Vella de Lleida. La catedral, els promotores i els artistes*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1991.
- Seu Vella. L'esplendor retrobada*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Fundació La Caixa, 2003.
- J. SUREDA, *El gòtic català. Pintura*, Barcelona, 1977.
- J. SUREDA, *Un cert Jaume Huguet. El capvespre d'un somni*, Barcelona, Caixa de Terrassa, 1994.
- M. R. TERÉS, *Pere Ça Anglada*, Barcelona, Artestudi Edicions, 1987.
- A. VELASCO, *El mestre de Vielha: un pintor del tardogòtic entre Catalunya i Aragó*, Lleida, Edicions de la

Universitat de Lleida, 2006.

A. VELASCO, *Fragments d'un passat. Pere Garcia de Benavarri i el retaule de l'església de Sant Joan de Lleida*, Lleida, Museu de Lleida: diocesà i comarcal, Edicions de la Universitat de Lleida, 2012.

A. VELASCO, *Devocions pintades. Retaules dels Valls d'Àneu (segles XV i XVI)*, Lleida, Pagès Editors, 2011.

J. YARZA, *Retaules gòtics de la Seu de Manresa*, Manresa, Angle Editorial, 1993.

Èpoques moderna i contemporània

AA.DD., *Domènech y Montaner*, Barcelona, 1963 (*Cuadernos de arquitectura*, núm. 52–53).

AA.DD., "Les avantguardes a Catalunya", *L'Avenç*, núm. 19 (setembre de 1979), pp. 17–48.

AA.DD., *L'Exposició Internacional de Barcelona del 1929: Arquitectura i arts decoratives*, Barcelona, L'Avenç, 1979.

AA.DD., *Arte catalán: Estado de la cuestión [V Congreso Nacional de Historia del Arte]*, Barcelona, Diputació de Barcelona/Caixa d'Estalvis de Catalunya, 1984.

AA.DD., *Homenatge a Barcelona: La ciutat i les seves arts, 1888–1936*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1987.

AA.DD., *Catàleg de pintura, segles xix i xx (Fons del Museu d'Art Modern)*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1987.

AA.DD., *L'arquitectura dels anys 50 a Barcelona* (catàleg), Barcelona, Caixa de Catalunya/ETSAV, 1987.

AA.DD., *Elies Rogent i la Universitat de Barcelona*, Barcelona, Generalitat de Catalunya/Universitat de Barcelona, 1988.

AA.DD., *Joaquín Torres-García: Època catalana (1908–1928)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1988.

AA.DD., *Obra de Joan Miró: Dibuixos, pintura, escultura, ceràmica, tèxtils*, Barcelona, Fundació Miró, 1988.

AA.DD., *Surrealismo en Cataluña, 1924–1936*, Barcelona, Polígrafa, 1988.

AA.DD., *Le Corbusier i Barcelona* (catàleg), Barcelona, Fundació Caixa de Catalunya, 1988.

AA.DD., *El Barroc català (Actes de les jornades celebrades a Girona els dies 17–19 de desembre de 1987)*, Barcelona, Quaderns Crema, 1989.

AA.DD., *Josep Puig i Cadafalch: L'arquitectura entre la casa i la ciutat* (catàleg), Barcelona, Fundació Caixa de Pensions, 1989.

AA.DD., *L'avantguarda de l'escultura catalana*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1989.

AA.DD., *La formació de l'Eixample de Barcelona: Aproximacions a un fenomen urbà*, Barcelona, Olimpíada Cultural, 1990.

AA.DD., *Puig i Cadafalch: L'arquitectura entre la casa i la ciutat*, catàleg de l'exposició de la Fundació Caixa de Pensions (Barcelona, 4 de desembre de 1989–11 de febrer de 1990).

AA.DD., *El Quadrat d'Or: 150 cases al centre de la Barcelona modernista (Guia)*, Barcelona, Olimpíada Cultural/Ajuntament de Barcelona, 1990.

AA.DD., *Avantguardes a Catalunya (1906–1939)*, Barcelona, Fundació Caixa de Catalunya, 1992.

AA.DD., *L'Escola d'Olot: J. Berga, J. Vayreda, M. Vayreda*, Barcelona, Fundació "la Caixa", 1993.

AA.DD., *100 anys de paisatisme català: Centenari de la mort de Lluís Rigalt*, Ramon Martí Alsina i Joaquim Vayreda, Barcelona, Fundació Cultural Mapfre Vida/MNAC, 1994.

Joan Ainaud de Lasarte, *Eugenio d'Ors i els artistes catalans*, Barcelona, Reial Acadèmia de Belles Arts de Sant Jordi, 1981.

—, *La pintura catalana: De l'esplendor del Gòtic al Barroc*, Ginebra-Barcelona, Skira/Carroggio, 1990.

—, *La pintura catalana: Del segle xix al sorprendent segle xx*, Barcelona, Skira/Carroggio, 1991.

Santiago Alcolea Gil, *La pintura en Barcelona durante el siglo XVIII*, 2. vol., Barcelona, Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona, tt. xiv (1959–1960) i vi (1961–1962).

Santiago Alcolea Gil, Alexandre Cirici Pellicer i Josep Termes Ardèvol, *La Universidad de Barcelona: Estudios histórico-artísticos*, Barcelona, Universidad de Barcelona, 1971.

Santiago Alcolea, Dolors Lamarca, Pilar Llopert i Jordi Torra, *Història de la Universitat de Barcelona*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1990.

Carme Arenas i Núria Cabré, *Les avantguardes a Europa i a Catalunya*, Barcelona, La Magrana, 1989.

Joan Bassegoda i Nonell, *El gran Gaudí*, Sabadell, Ausa, 1989.

Knud Bastlund, *José Luis Sert: Architecture, city planning, urban design*, pròleg de Sigfried Giedion, Zuric, Les Éditions d'Architecture/Artemis, 1967.

Rafael Benet, *El escultor Manolo Hugué*, Barcelona, Argos, 1942.

—, *Isidro Nonell y su época*, Barcelona, Iberia, s.d. [1947].

Oriol Bohigas, *Barcelona entre el Pla Cerdà i el barraquisme*, Barcelona, Edicions 62, 1963.

Oriol Bohigas i Leopold Pomès, *Arquitectura modernista*, Barcelona, Lumen, 1968.

—, *Reseña y catálogo de la arquitectura modernista*, Barcelona, Lumen, 1973.

Antonio Bonet Correa et al., *La polémica ingenieros–arquitectos en España (Siglo XIX)*, Madrid, Colegio de Ingenieros de Caminos, Canales y Puertos/Turner, 1985.

Carmina Borbonet, *Ismael Smith, precursor del Noucentisme: Escultures, dibujos y grabados* (catàleg), Barcelona, Sala d'Art Artur Ramon, 1989.

Raimond Casellas, *El dibujante paisajista Lluís Rigalt*, Barcelona, L'Avenç, 1900.

[<http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/el-dibuixant-paisista-luis-rigalt--0/html/>]

Jordi Castellanos, *Raimon Casellas i el modernisme*, 2 vol., Barcelona, Curial/Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983.

—, «Josep Pijoan i els orígens del Noucentisme», en *Els Marges (Revista de llengua i literatura)*, núm. 14 (1978), pp. 31–49.

Alberto del Castillo i Alexandre Cirici, *José María Sert: Su vida y su obra*, Barcelona–Buenos Aires, Argos, 1949.

Ildefonso Cerdá, *Teoría general de la urbanización y aplicación de sus principios y doctrinas a la reforma y ensanche de Barcelona*, Madrid, Imprenta Española, 1867.

Maria Àngela Cerdà i Surroca, *Els pre-rafaelites a Catalunya*, Barcelona, Curial, 1982.

Carlos Cid Priego i Anna Riera i Mora, *La vida y la obra del escultor neoclásico catalán Damià Campeny i Estrany*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya/Caixa Laietana, 1998.

Alexandre Cirici Pellicer, *El arte modernista catalán*, Barcelona, Aymà, 1951.

—, *L'art català (1955–1959)*, Barcelona, Alianza, 1988.

—, *L'arquitectura catalana (1955)*, Barcelona, Teide, 1975.

—, *L'art català contemporani*, Barcelona, Edicions 62, 1970.

—, *Ceràmica catalana*, Barcelona, Destino, 1977.

- , «La plàstica noucentista», en *Serra d'Or*, núm. 8 (agost de 1964), pp. 502–507.
- , «Torné Esquius o el formalisme primitivista», en *Serra d'Or*, núm. 211 (abril de 1977), pp. 253–268.
- Juan Eduardo Cirlot, *Pintura catalana contemporánea*, Barcelona, Omega, 1961.
- Lourdes Cirlot, *La pintura informal en Cataluña*, Barcelona, Anthropos, 1983.
- Isabel Coll Mirabent, *Santiago Rusiñol*, Sabadell, Ausa, 1992.
- José Corredor-Matheos i Josep Maria Muntaner, *Arquitectura industrial a Catalunya, del 1723 al 1929*, Barcelona, Caixa de Barcelona, 1984.
- Joan Cortès i Vidal, *70 anys de vida artística barcelonina*, Barcelona, Selecta, 1980.
- Núria de Dalmases i Daniel Giralt-Miracle, *Plateros y joyeros de Cataluña*, Barcelona, Destino, 1985.
- Robert Descharnes, Clovis Prévost i Francesc Pujols, *La visió artística i religiosa de Gaudí*, pròleg de Salvador Dalí, Barcelona, Aymà, 1969.
- Josep Domènech i Estapà, *Modernismo arquitectónico*, Barcelona, Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona, març de 1912.
- Mercè Doñate i Montserrat Blanch, *Manolo Hugué* (catàleg), Barcelona, Fundació Caixa de Catalunya/Ajuntament de Barcelona, 1990.
- Antonio Elías de Molins, *Diccionario biográfico y bibliográfico de artistas y escritores catalanes del siglo xix*, Barcelona, Fidel Giró, 1889.
- Feliu Elias, *Benet Mercadé: La seva vida i la seva obra*, Barcelona, Junta Municipal d'Exposicions d'Art de Barcelona, 1921.
- , *Simó Gómez: Història verídica d'un pintor del Poble Sec*, Barcelona, Junta Municipal d'Exposicions d'Art de Barcelona, 1923.
- , *L'escultura catalana moderna*, Barcelona, Barcino, 1926.
- Maria del Carme Farré i Sanpera (ed.), *L'arquitectura en la història de Catalunya*, Barcelona, Caixa de Catalunya, 1987.
- Joaquim Folch i Torres, *El pintor Martí i Alsina*, Barcelona, Junta Municipal d'Exposicions d'Art de Barcelona, 1920.
- , *Fortuny*, Reus, Rosa de Reus, 1962.
- Joaquim Folch i Torres (dir.), *L'art català*, Barcelona, Aymà, 1958–1961.
- Francesc Fontbona, *La crisi del Modernisme artístic*, Barcelona, Curial, 1975.
- , *El paisatgisme a Catalunya*, Barcelona, Destino, 1979.
- , *Del Neoclassicisme a la Restauració, 1808–1888 (Història de l'art català, VI)*, Barcelona, Edicions 62, 1983.
- , *La xilografia a Catalunya entre 1800 i 1923*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1992.
- Francesc Fontbona i Francesc Miralles, *Del Modernisme al Noucentisme, 1888–1917 (Història de l'art català, VII)*, Barcelona, Edicions 62, 1985.
- Francesc Fontbona, Narcís Oller, Carmen Rodríguez i Gemma Romagosa, *Modest Urgell*, Barcelona, Fundació "la Caixa", 1992.
- Carles Fontseré, *Memòries d'un cartellista català (1931–1939)*, Barcelona, Pòrtic, 1995.

- Mireia Freixa, *Modernisme i Noucentisme a Terrassa*, Terrassa, Xarxa de Biblioteques Soler i Palet, 1984.
- Albert Garcia Espuche, *El Quadrat d'Or, centre de la Barcelona modernista*, Barcelona, O.C./Lunwerg, 1990.
- , *L'expansió de l'art català al món*, Barcelona, Imprenta Clarasó, 1953.
- Pere Hereu Payet (ed.), *L'arquitectura d'Elies Rogent*, Barcelona, Col·legi d'Arquitectes de Barcelona, 1986.
- José Manuel Infiesta Monterde, *Un siglo de escultura catalana*, Barcelona, Áurea, 1974.
- , *El Noucentisme*, Barcelona, Proa, 1980.
- Enric Jardí Casany (ed.), *L'art català contemporani*, Barcelona, Proa, 1972.
- Immaculada Julián, *Les avantguardes pictòriques a Catalunya al segle xx*, Barcelona, Els Llibres de la Frontera, 1986.
- Raquel Lacuesta i Antoni González, *Arquitectura modernista en Cataluña*, Barcelona, Gustavo Gili, 1990.
- Juan José Lahuerta (ed.), *Gaudí i el seu temps*, Barcelona, Barcanova, 1990.
- David Mackay, *L'arquitectura moderna a Barcelona (1854–1939)*, Barcelona, Edicions 62, 1989.
- Josep Maria Madurell Marimon, *Pedro Nuñez y Enrique Fernandes, pintores de retablos (Notas para la historia de la pintura catalana de la primera mitad del siglo XVI)*, Barcelona, Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona, 1944.
- Cèsar Martinell, *Arquitectura i escultura barroques a Catalunya*, 3 vol., Barcelona, Alpha, 1959–1963 («Monumenta Cataloniæ»).
- Cristina Mendoza Garriga (ed.), *Catàleg de la pintura: Segles XIX i XX (Fons del Museu d'Art Modern)*, 2 vol., Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1987.
- Francesc Miralles, *L'època de les avantguardes, 1917–1970*, Barcelona, Edicions 62, 1983.
- Rafael Moneo, «La llamada “Escuela de Barcelona”», en *Arquitectura*, Madrid, núm. 121 (gener de 1969), pp. 1–5.
- Vinyet Panyella, *Cronología del Noucentisme (Una eina)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.
- Aurora Pérez Santamaría, *Escultura barroca a Catalunya: Els tallers de Barcelona i Vic (c. 1680–1730) —Projecció a Girona, Lleida, Pous i Pages*, 1988.
- Josep Pla, *Santiago Rusiñol i el seu temps*, Barcelona, Selecta, 1955.
- Chandler Rathfon Post, *The Catalan school in the early Renaissance (A history of Spanish Painting, xii, 1–2)*, Cambridge (Mass.), Harvard University Press, 1958..
- Arnaud Puig, *Del Renaixement al Barroc*, Barcelona, Taber, 1970.
- , *Les avantguardes artísticas catalanes*, Barcelona, Barcanova, 1993.
- , *Diccionario biográfico de artistas de Cataluña*, 3 vol., Barcelona, Millà, 1951–1954.
- Cesáreo Rodríguez Aguilera, *L'art català contemporani (1940–1980)*, Barcelona, Edicions del Cotal, 1982.
- Josep Maria Rovira i Gimeno, *La arquitectura noucentista*, Barcelona, ICE/UPC, 1983.
- , *La arquitectura catalana de la modernidad*, Barcelona, UPC, 1987.
- , *Eclecticismo y vanguardia: El caso de la arquitectura moderna en Cataluña*, Barcelona, Gustavo Gili, 1980.
- , *Arquitectura modernista: Fi de segle a Barcelona*, Barcelona, Gustavo Gili, 1992.
- Judit Subirachs i Burgaya, *L'escultura commemorativa a Barcelona fins al 1936*, Barcelona, La Llar del Llibre,

1986.

—, *L'escultura del segle XIX a Catalunya*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1994.

Eliseu Trenc-Ballester, *Las artes gráficas de la época modernista en Barcelona*, Barcelona, Gremio de Industrias Gráficas de Barcelona, 1977.